

Kustos Lajos

AKIT SZÜLŐVÁROSA A SZÍVÉBE ZÁRT

Keresztury Dezső, 1996. tavaszán

"Jó szívvél, szóval hadd köszönöm meg hű öregedként is, hogy kebeledre ölelsz" - írta válaszképpen szülővárosának, Zalaegerszegnek Keresztury Dezső 1984. őszén, amikor meleg szeretettel és nagyrabecsüléssel köszöntötték 80. születésnapján.

"Gyermeki édenkertje" a Jánkahegy volt. S bár jó vagy rossz sorsa az ország, sőt Európa távoli vidékeire vetette, mindig őszinte ragaszkodással gondolt az itthoni tájra. Írásai-ban fel-feltűnnek a görbe hátú dombok, a lankákon lapuló présházak, a dúsan termő gesztenyefák emlékképei.

A hatvanas évek közepétől kereste a város a kapcsolatot Zala messzire került híres szülőiteivel. 1966-ban került sor a „Nevezetes zalaiak” kiállításával egybekötött találkozójára. A résztvevők között Öveges József, Pais Dezső, Kisfaludy Stróbl Zsigmond és Kamondy László társaságában jelen volt Keresztury Dezső is.

A város vezetésének felkérésére ő írt előszót az 1970-ben megjelent „Zalaegerszeg” képekönyvbe „Emlékező jóreménység” címmel: „A sors másutt jelölte ki helyemet, évtizedeken át nem jutottam el a pátriába. Amikor legutoljára arra jártam, alig ismételtem rá a városra... A külső kép biztató. Jó lenne, ha ilyen biztató képet kaphatnék a lélekről is, amely az újjáépülő városban él, azt formálja és vele formálódik! Bizalommal tölt el az is, hogy az emberek ismét jóhiszeműek, figyelemmel, sőt büszkeséggel fordulnak a jó hagyományok felé. Az érdemes múlt és az álomból lassan valósággá formálódó jövő értelmes összehangolására töreksenek.”

Édesapja, Keresztury József is azok közé tartozott, akik arra törekedtek, hogy ipart, bimbózó gazdaságot, pezsdülő kultúrát élesszenek a hajdani „álmos-poros kisvárosban”. Három éven át a polgármesteri tisztség terhét is magára vállalta. Vitázott a villanytelep felépítéséért, a telefon bevezetéséért, muzsikált a város zenekarában, cikket írt a korszerű szőlőkultúra elterjesztése érdekében. Ez utóbbira maga is példát mutatott jánkahegyi birtokán. Az ott épült egykori présházat a város későbbi vezetése - a '70-es években - helyreállította, emléktáblával megjelölte, s a köznyelvben csak Keresztury-házként titulálta.

Az évek során Keresztury Dezső és a szülőváros kapcsolata barátsággá érett. Rendszeressé váltak a viszontlátogatások, Keresztury rajta tartotta szemét városán: tanácsokat adott, bölcsen bírálta és elismert: „Lélegzik ez a város, újul, magát is őrizve-kifejezve a jövőt is formálva mindennapi

munkájával és ünnepeivel. Olyan szülőföld, amelyre nemcsak a gyermekkor emlékei, de a jelen eleven vonzása és a szépen alakuló jövő tervezgetése s kibontakozása is visszahívja azt, amit a nagyvilág sodrása messzire vitt onnét.” /Írja a város centenáriumiára megjelent ünnepi kiadvány előszavában./

1974-ben a Megyei Könyvtárban tartott rendezvényen ünnepelte a város a 70 éves Kereszturyt. „Zrínyi” című drámájából színművész barátai /Sinkovics Imre és Gombos Katalin/ adnak elő részleteket. Ekkoriban jelent meg a Dunántúli hexameterek c. kötete is, felelevenítve a rég volt, de nem feledett gyermekkori képeket, színeket, illatokat. Emlékezve, hogy „jó bora termett kis Zala-parti hazámban apámnak is ottan a Jánka hús-agyagú fia-dombján, mert jó fajt, nemes oltványt tett csak a földbe...”

Az 1975-ös esztendő kiemelkedő eseménye volt, hogy a Városi Tanács, mint a legmagasabb helyi állami testület, október 20-i ünnepi ülésén Zalaegerszeg díszpolgárává választotta Keresztury Dezső akadémikust, a határainkon túl is ismert és elismert író, költő, irodalomtörténész, aki gazdag életműve és szülőföldje iránt nem szűnő érdeklődése és ragaszkodása alapján érdemelte ki a megbecsülést. Meghatottan fogadta az elismerő címet, s felszólalásában a következőket mondta: „Ettől a várostól a gyermekkorai élményeken túl ... két nagy ajándékot kaptam. Az egyik ajándék a hűség. Engem 14 éves koromig itt arra neveltek, hogy ahhoz a földhöz, amelyen megszülettem, mindvégig hűséges legyek... A másik, amit ettől a /tágabban értelmezett/ szülőföldtől megtanultam: az arányérzék, a mértéktartás, az igazi nemes értelemben vett realizmus... Ez a város az elmúlt 30 év alatt lejátszódott fejlődésében ezt az arányérzékét valósította meg, ezt tartom legnagyobb értékének, amelyhez nemcsak mindig illendő, hanem lelki szükséglet is hűséges maradnom.”

Büszkeséggel emlékezett a magyar történelem zalai származású vagy kötődésű nagy egyéniségeire, a józanság lángelméire, Deák Ferencre és Zrínyi Miklósról. Hálóval idézte egykori tanárait: Pais Dezsőt, Suszter Oszkárt, Marton Boldizsárt.

Rendszeresen „hazajárt” alma máterébe, a mai Zrínyi Gimnáziumba, amely legfőbb szellemi mecénásának tekintette őt. Gyakran találkozott a mai növendékekkel, beszélgetett velük emlékeiről, munkájáról, terveiről. Fontosnak tartotta a mai fiatalok érdeklődését: „azon a kívánságlistán, aminek eleget kell tennem, első helyen áll a zalaegerszegi Zrínyi Gimnázium”.

A '70-es években zenei és irodalmi alapítvánnyal kívánta jutalmazni az iskola kiemelkedően tehetséges tanulóit. Ezen alapítványok különleges értékét a személyes vonatkozások jelentik: elhunyt felesége - Keresztury Mária zongoraművész - Berlinből hazahozott egykori márkás zongorája, a felesége bankszámláján maradt összesen Bécsben vásárolt ezüsttál mint vándordíj -, s Keresztury Dezső állami díja, melyet az alapítványok céljára tőkeként adományozott.

1984 szeptemberében ismét jeles születésnapot ünnepeltünk, a nyolcvanadikat. Ezúttal a megye legmagasabb elismerését, a Zala Megye Tanácsa Alkotói Díját vehette át 80 szál vörös rózsával. Mindenütt meleg fogadtatásban részesítették. A Zalai Hírlap részletes képes tudósításban számolt be az ünneppel kapcsolatos eseményekről. „Szabadon szolgál a szellem” címmel Keresztury munkásságát méltató könyv- és dokumentum-kiállítás nyílt a Megyei Ifjúsági Központban. A Megyei Könyvtár bibliográfiai válogatást jelentetett meg „Keresztury 80 éves” címmel.

A rendezvénysorozat jeles színfoltja volt a Városi Hangverseny- és Kiállítóteremben rendezett szerzői est, amelyen népszerű és neves fővárosi és helyi művészek, valamint a Városi Vegyeskar szólaltatták meg Keresztury műveit. A születésnap-i jókívánságokat az ünnepelt egy - erre az alkalomra írt - költeményével viszonzotta. A „Köszönet a szülőföldnek” című verset maga a szerző olvasta fel. Az ünnepség egyik rendezője a Magyar Rádió Irodalmi Osztálya volt. Az ország nyilvánossága a „Gondolat” - a Rádió irodalmi lapja - adásában hallhatta a szerzői est hangfelvételét. A műsorvezető-riporter Rapcsányi László volt.

Az egykori alma mater is méltó módon ünnepelte híresé vált egykori tanítványát. Doráti Antal zeneszerzőt kérték fel egy Keresztury-vers megzenésítésére. Az iskolai kórus tolmácsolásában csendült fel az „Imádság” című mű. Átnyújtották a vendégnek az iskolaújság különszámát, melybe ő írt ajánlást: „Növekedj ősi iskolámnak sok jó diákja, s add tovább mi szépet és jót ad új világot: tedd életeredd iskoládd!” Az immár öt éves gyűlő Keresztury-díjasok külön is köszöntötték. „A ti vitorlátokban már komoly szél van, vigyázzatok a hajótokra!” - mondta búcsúzóul.

A gyarapodó évek terhére egyre nehezebben viselve rendszeres szanatóriumi kezelésekre járt Balatonfüredre. Ilyenkor mindig élt az alkalommal, hogy hazalátogasson, és néhány kellemes napot töltsön - felesége társaságában - az egykori családi hajlékban.

Ezek a találkozások és nagy beszélgetések becses emlékként őrződnek barátaiban, tisztelőiben. Láthatóan ő is kedvete bennük. Hogy tudott örülni egy-egy rég látott arcnak, a zalai kertekben termett gyümölcsnek, pohárnyi zamatos „hazai” borknak! Ilyenkor nagy szeretettel készültek a finom sütemények, Dezső bácsi kedvenc falatai.

A szülővárossal egyre erősödő érzelmi kapcsolatok arra késztették, hogy művészi gyűjteményéből adományt ajánl - n fel Zalaegerszeg társadalma javára. A város vezetése örömmel fogadta a nagylelkű ajánlatot, s ígéretet tett arra, hogy Keresztury Dezső kívánságának megfelelően fogja elhelyezni, megőrzéséről, kezeléséről gondoskodik.

Azóta elkészült a több ezer kötet elhelyezésére alkalmas szép könyvtárszoba. Az átadott művek szabályszerű katalogizálását és kezelését szakképzett könyvtáros végzi. A házat kívülről teljesen felújították, lakhatóvá tették, környezetét rendben tartják.

Az egykori ján-kahegyi préházból a „zalai tudományos gyűjtemény és könyvtár” a Zalaegerszeg megyei jogú város és a Magyar Irodalomtörténeti Társaság ALKOTÓHAZA lett.

A ház és a hagyaték kezeléséről - a városi közgyűlés megbízásából - az 1992-ben alakult Keresztury Kuratórium gondoskodik.

1985-ben - Zalaegerszeg rendezett tanácsú várossá nyilvánításának 100. évfordulóján - Keresztury Dezső volt a jubileumi emlékbizottság elnöke. Ünnepi köszöntőt mondott a díszünnepségen, részt vett a város első polgármesterének, Kovács Károlynak állított emlékkő koszorúzásán.

Sajnos kora előrehaladtával jelentkező testi gyengüléséhez betegségek társultak. Hosszabb-rövidebb idejű kórházi kezelésekre szorult. Ezért kényszerült távolmaradni a 90. születésnapja tiszteletére - 1994. szeptemberében - tartott városi ünnepi közgyűlésről. Képviselte magát az MTA is, Németh G. Béla akadémikus személyében, aki előadásában méltatta Keresztury munkásságát. Mint a Magyar Irodalomtörténeti Társaság tiszteletbeli és örökös elnökét köszöntötte őt Kovács Sándor Iván, a Társaság elnöke, s bemutatta a jeles alkalomra megjelent Keresztury-kötetet, valamint az „Irodalomtörténet” c. folyóirat különszámát is.

Utollára 1996. februárjában látogatott haza mindnyájunk Dezső bácsija. A füredi szanatóriumi kúrát követően két szép hetet töltött a Keresztury-házban. Felkereste mindenki, akit szeretett, számontartott, barátjának tekintett. Nagyon elégedett volt a házban végzett munkálatokkal, a könyvtárszobával. Megtárgyalta a Kuratórium helyi tagjaival a hagyatékra vonatkozó további terveit. Felidézett sok régi szép emléket a múltból, mesélte élete gazdag történéseit, érezhetően búcsúzkodott.

Még egyszer szeretett volna elmenni a gimnáziumába, még akarta nézni a Jánkán nemrég épült haranglábat... Sajnos a havas-csúszós útviszonyok, no meg lankadó ereje miatt nem kerülhetett rá sor.

Rövid időn belül még egy találkozási lehetőséget nyújtott a sors. A március 15-én kapott Széchenyi-díjhoz mentek Dezső bácsit köszönteni a város polgármestere és a Kuratórium tagjai. Legközelebb már csak a ravatalára kerültek zalai virágok.

1996. április 30-án hajnalban érkezett feleségétől a fájdalmas hír telefonon: heroikus küzdelemben elhunyt a Kútvolgyi kórházban. 92 évet élt Keresztury Dezső akadémikus, az Eötvös Kollégium egykori tanára, igazgatója, volt vallás- és közoktatásügyi miniszter, a RE.N. klub tiszteletbeli elnöke... az Állami Díj, az Akadémiai Aranyérem, a Széchenyi Díj, a Grillparzer-gyűrű, a Nagy Ezüstérem és a Herder-díj tulajdonosa. Halálával a magyar kultúra meghatározó személyiségét veszítettük el.

Sokan elmentek temetésére szülővárosából. Ravatalától végső nyughelyéig kísérték a zrínyis diákok ajkukon a búcsú dallamaival. Sírjánál a polgármester búcsúzott Keresztury társadalma nevében. Sírba helyezésekor megszólaltak a szülőváros harangjai, elsíratta - a számára oly kedves - jánkahegyi kisharang is. Ezután már csak személyes emlékeinkben, veretes stílusú, mély tartalmú írásaiban él velünk. Nem múlik el hét, hogy egy-egy kötetét leemelve a polcra ne merengjenék örök érvényű üzenetein:

„Tegyetek múzeumba mindent, ami csak odavaló.
Legenda nektek már a múlt,
lám szétesett.

Lökjétek hát ki véretekéből a kövesítő régi meszet,
de figyeljétek a bennetek élő üzenetre, parancsra,
mint ősi idők harangja.

Felszáll, s ormos egékbe keringve lehullik a pára,
mélyre ivódik a földbe, ahonnét jött,
gyökerekben lesz később tápláló nedv, szín, illat,
esetleg édes szőlő s bor.

Így tér meg az otthoni tájra

Újra meg újra a messzire ment fiú, hátha cső lesz jó szava,
s példák tettei.

Zárjátok szívetekbe!”

Turi Klára, Keresztury Dezső, dr. Gyimesi Endre és dr. Kustos Lajos